

Introducció

S'ha dit repetidament que les deus de la Puda van sorgir a conseqüència del terratrèmol de Lisboa de l'any 1755. Això no és cert, perquè el topònim apareix en bastants documents anteriors. Això sí, les propietats curatives de les aigües de la Puda eren ben conegudes a la segona meitat del segle XVIII, com ho demostren les respostes a la pregunta número 68 del qüestionari de Francisco de Zamora donades el 1790 per Mansuet Pasqual, pel que fa a Esparreguera, i un any abans per Joan Boada, pel que fa a Olesa.

Tanmateix, no és fins al segle XIX que es popularitza l'ús medicinal de les aigües de la Puda. El 1818 s'hi va crear la plaça de metge director, que fou ocupada per Antoni Coca Rabassa. El sastre esparreguerí Salvador Garriga demanà el 1829 i obtingué l'any següent la concessió de l'explotació de les aigües. Intentà construir un bon establiment de banys, llavors reduït a unes instal·lacions precàries, i a tal fi féu les diligències necessàries davant l'Ajuntament d'Esparreguera, el Reial Patrimoni, la Junta de Medicina, el governador del corregiment de Vilafranca i per descomptat els propietaris dels terrenys. El projecte no reeixí, a causa de l'envergadura de l'empresa i dels molts entrebancs que li posaren les autoritats de l'època. L'1 de juliol de 1831, l'empresari esparreguerí es va suïcidar, tal vegada deprimat pel fracàs. Encara avui, l'indret d'Esparreguera on es llevà la vida l'infortunat Garriga es coneix com el torrent del Sastre Pobre, situat a l'estrep de la serra de Rubió.

Pau Garriga, germà del dissortat sastre, continuà la iniciativa, associat amb Francesc Castell i Francesc Pedrosa, aconseguint el 1834 construir dos petits edificis de banys a una riba i a l'altra. A finals d'agost de 1842, una avinguda del Llobregat va destruir quasi completament aquestes edificacions.

El 1844, Antoni Pujadas Mayans i Josep O. Negrevernis Piera van crear una societat mercantil d'accionistes anomenada Aigües de la Puda. Dos anys després, l'eminent arquitecte Josep Oriol Bernadet va realitzar un projecte d'edificació de tall neoclàssic. Les obres començaren però només una ala de l'edifici projectat va ser acabada. El cos central fou substituït per un semicercle que continuava en un altre cos rectangular, construït aquest vers el 1860. La promoció de Pujadas era un gran bluf i al cap de tres o quatre anys la societat trontollava fins que el 1857 es va dissoldre i els seus béns foren traspassats a Pau Garriga, Joaquim Pedrosa, Jaume Ballés i els hereus de Francesc Castell de Pons.

El 1858, un dels propietaris, Joaquim Pedrosa, prengué en arrendament l'establiment balneari i féu el pont de fusta i altres importants millores. A finals del segle XIX els propietaris eren Joan Garriga Marill i Eusebi Coronas Alsina, i algunes parts de l'edifici es trobaven en condicions tan lamentables que l'Ajuntament d'Esparreguera hagué d'intervenir l'any 1888 perquè es fessin les reparacions pertinents.

A començaments del segle XX el propietari era Pau Garriga Mas. És aquesta l'època de màxima esplendor del balneari, el qual no solament funcionava a ple rendiment, sinó que també rebia banyistes allotjats a l'Hotel Gori, d'Olesa, que era propietat de Joaquim Casals i que havia estat inaugurat l'any 1899. Des del 1933 aquest edifici constitueix la casa de la vila d'Olesa de Montserrat.

Tal era la fama de les aigües de la Puda de Montserrat, que hi acudien bisbes, aristòcrates, generals i coronels, escriptors, ministres, metges, industrials, magis-

trats, etc. Fins i tota a la reina Isabel II, quan parava a Barcelona, li portaven aigua de la Puda.

Durant la guerra civil el balneari hostatjà nombrosos refugiats de guerra, molts d'ells procedents del País Basc. A la dècada de 1940 la propietat passà a una societat d'accionistes que, després de fer reformes, revitalitzà l'establiment, però la decadència general dels balnearis, en gran part motivada per l'aparició o generalització de poderosos medicaments com les sulfamides i els antibiòtics, afectà també el de la Puda, el qual estigué obert fins al 1958. L'any següent comprà el balneari Joan Dalmases i durant el període del 1964 al 1972 encara funcionà com a restaurant, principalment per a comunions i casaments, i durant la temporada de representacions de *La Passió*, tant la d'Esparreguera com la d'Olesa.

Actualment l'edifici es troba en un estat de lamentable ruïna.

Sobre la història del balneari, de la qual he fet cinc cèntims en aquesta introducció, hi ha una excel·lent monografia de Gemma Estrada, titulada *La Puda. Un balneari als peus de Montserrat* (1989).

Respecte a les propietats de les aigües de la Puda, cal dir que són lleugerament termals (amb una temperatura propera als 30°), molt sulfuroses (el nom de la Puda ve precisament de la pudor que fa l'aigua), de mineralització forta, una mica alcalines i moderadament radioactives (propietat aquesta molt ressaltada en la propaganda que es feia). L'aforament total és de prop de dos milions de litres d'aigua diaris, aigua que actualment es perd i que engrosseix el cabal del riu Llobregat.

Segons un estudi de l'any 1936 fet pel doctor Josep Crous, un dels metges directors del balneari, les aigües sulfuroses de la Puda són molt indicades en els estats premorbosos, com ara artritis latent, predisposició catarral, pressió arterial alta o descompensada, i envelliment prematur. També són molt convenients en la cura de les afeccions locals i generals de les vies respiratòries. A més a més, tenen una acció eficaç i resolutiva en

les malalties de la pell, i són eficaces en el tractament de les malalties pròpies de la dona (cistitis, leucorrea, metritis, etc.), del reumatisme, de l'herpetisme, de l'escròfula, de la blefaritis i d'úlceres diverses.

Per al tractament de les malalties amb les aigües mineromedicinales que hi brollaven, el balneari de la Puda disposava de dues galeries de banys (una de les quals, la més antiga i magnífic era anomenada "temple de salut"), amb 36 cabines i 40 banyeres, dues sales d'inhalacions o vaporaris, una sala de pneumatoteràpia, un gabinet de polvoritzacions nasals, sala de dutxes amb pressió i temperatura regulables, bidets, banyeres portàtils i tres piscines d'aigua corrent.

Aquest llibre versa sobre els metges directors del balneari de la Puda de Montserrat, des que per un reial decret de 29 de juny de 1816 es creava aquesta figura sanitària. En total van ser vint-i-cinc els facultatius que, al llarg d'un segle i mig, van ocupar la direcció mèdica dels banys de la Puda. De tots aquests metges titulars, n'he fet la biografia. En la majoria dels casos és la primera volta que ha estat tractat el personatge. I sempre he treballat amb dades de primera mà. Completant la biografia, amb un cos de lletra més petit, segueix un apartat de referències documentals, que s'ha d'entendre no solament com a notes, sinó també com una ampliació o com a una segona lectura. S'hi reproduïxen molts fragments de la documentació original, respectant-se l'ortografia de l'època, és a dir, fent-se una transcripció literal.

En la realització d'aquesta recerca, he hagut d'acudir a molts arxius i biblioteques, la major part de les vegades de manera presencial. Haig de dir que quasi sempre l'atenció rebuda ha estat bona. Seria prolix esmentar tot el personal d'arxiu del qual he rebut un tracte sol·lícit. Únicament faré menció de la Sra. Rosa Maria Codina i del Sr. Antoni Pérez, caps, respectivament, dels arxius municipals d'Esparreguera i d'Olesa.

Rosa Maria Codina, a més, ha actuat, juntament amb la regidora Mariona Masferrer, com a coordinado-

ra de la recerca. Cal destacar també la tasca de la Comissió del Premi de Recerca Vila d'Esparreguera.

Finalment, vull referir-me, amb complaença i agraïment, als companys de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya pel recolzament que d'ells he rebut, i en especial als doctors Pere Miret, autor del pròleg i bon amic, Joan Viñas, president de la institució, Jacint Corbella, animador constant i bon conseller, i Josep Maria Calbet, prest a atendre qualsevol consulta.